

EL LLENGUATGE

**El pa que s'hi
dóna**

Es casos més freqüents de vacil·lació entre les formes pronominals *ti* i *hi* tenen lloc en la representació de l'anomenat datiu inanimat, car d'una banda la partícula *hi* ja és usada com un datiu en certes combinacions pronominals i, de l'altra, el datiu inanimat tendeix a confondre's amb un complement de lloc, el qual, precisament, ha d'ésser representat pel pronom *hi*, anomenat per això adverbial. Per consegüent, no sembla arriscat d'afirmar que la pronominalització del complement introduït per la preposició *a* d'una oració com *Vam clavar un clau a la paret* es pot realitzar indistintament per mitjà de cada un d'aquests dos pronoms: *Li vam clavar un clau*, en què considerem que el complement pronominalitzat és forçosament un datiu, i *Hi vam clavar un clau*, en què aquest complement és de més difícil definició.

Hi ha d'altres casos, però, en què aquesta vacil·lació entre *li* i *hi* no és pas justificada, si hom considera detingudament la natura dels complements que es poden representar per cada un d'aquests dos pronoms. Ens referim ara, concretament, a la tan popular frase feta *No saber el pa que hi donen*. Efectivament: ara darrerament, l'hem vista usada, més d'un cop, amb el canvi de l'adverbial *hi* pel datiu *li*, en una frase com *S'hi ha volgut ficar sense saber el pa que «li» donen*. Però, en aquest cas, l'ús del pronom datiu no admet cap justificació, car el complement pronominalitzat no designa la persona a qui hom pugui donar pa (en el sentit figurat que té en aquest modisme), sinó l'afer o la qüestió en què ha volgut participar. Si es tractés realment d'un datiu, la mateixa frase en primera persona del sin-

gular donaria aquest resultat: *M'hi he volgut embolicar sense saber el pa que «em» donen*. Però és evident que qualsevol que sigui la persona gramatical de l'oració, el pronom ha d'ésser sempre *hi*: *Tu no saps pas el pa que hi donen*.

Aquest modisme no figura al Diccionari Fabra (a l'article *pa*), que recull tanmateix, com és natural, una colla de frases fetes amb aquest mateix nom. El trobem ja a la Gran Enciclopèdia, amb la forma *saber quin pa hi donen* i la variant *saber el pa que s'hi dóna*, les quals, d'altra banda, es poden combinar, com en aquest exemple que tenim anotat de *Pitar Prim*, de Narcís Oller. *Que no pensa així, filla? Quina és la dona que no sap el pa que hi donen?*

Albert Jané